

EVOLUCIJA USLOVNE OSUDE U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRPSKE

Veljko Ikanović*
Sudija Vrhovnog suda Republike Srpske

Od vremena preuzimanja Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, kojim je uslovna osuda unijeta u krivično zakonodavstvo Republike Srpske, ona je pretrpila nekoliko izmjena. Prve izmjene su proširile mogućnost njenog izricanja i značile napredak u primjeni upozoravajućih sankcija, dok su posljednje izmjene svojom restriktivnošću promijenile njenu suštinu i dovele u pitanje potrebu samog postojanja ovog instituta. Namjera nam je da u ovom radu ukažemo na grešku zakonodavca da pooštravanje krivičnopravne represije ostvaruje propisivanjem uslova za izricanje i opozivanje uslovne osude koji ne vode njenoj afirmaciji i evoluciji u pravcu razvoja, već ka njenoj negaciji i gašenju kao jednog prihvaćenog i afirmisanog instituta, bez koga moderno krivično zakonodavstvo ne može da opstane. Cilj je da se podstakne naučna i stručna javnost da utiče na zakonodavca da se ispravnim poimanjem uslovne osude, njenog mjesta i uloge u krivičnom zakonodavstvu vrati izvornim principima ovog instituta.

KLJUČNE RIJEČI: uslovna osuda / negacija / gašenje / afirmacija / krivično zakonodavstvo

UVOD

Uslovna osuda je nastala krajem 19. vijeka kao zamjena za kratku kaznu zatvora u slučajevima kada njeno izvršenje nije nužno za ostvarenje svrhe

* E-mail: veljko.ikanovic@pravosudje.ba

kažnjavanja. Radi toga ona se naziva i upozoravajuća, opominjuća ili admonitivna krivična sankcija.¹ Upozoravajuće sankcije su predstavljale dalji doprinos razvoju ideje specijalne prevencije i individualizacije u primjeni krivičnih sankcija prema učiniocima lakših krivičnih djela. Ovdje se radi o parapenalnoj mjeri u čijoj primjeni nema stvarnog oduzimanja ili ograničenja prava, sloboda ili materijalnih vrijednosti učinioca krivičnog djela.² Upozoravajuće sankcije³ su zakonom predviđene mjere društvene reakcije koje sud u zakonom predviđenom postupku izriče punoljetnom učiniocu skrivljenog krivičnog djela, a koje se u cilju zaštite društva od kriminaliteta sastoje u upozorenju učinioca da mu u slučaju ponovnog izvršenja krivičnog djela slobode i prava, koja inače uživa kao i svaki građanin, mogu biti oduzete ili ograničene za određeno vrijeme. Njihovom primjenom se nastoji samo upozorenjem uz pretnju primjene kazne odvratiti učinilac da više ne vrši krivična djela.⁴

Upozoravajuće sankcije imaju sljedeće karakteristike: a) to su mjere opomene i upozorenja koje ne sadrže zlo, represiju ili prinudu u smislu oduzimanja ili ograničavanja sloboda ili prava učiniocu krivičnog djela, ali predočavaju, ukazuju na mogućnost njihove primjene, a primjenjuju se prema učiniocu djela protiv i mimo njegove volje, b) to su mjere koje predstavljaju supstitute kazne zatvora ili novčane kazne jer je njihova primjena vezana za kaznu, c) one se primjenjuju zavisno od prirode, težine i vrste krivičnog djela, odnosno svojstava ličnosti njegovog učinioca (primarni, situacioni, nehatni učinioci) kada sud dođe do uvjerenja da je izricanje kazne nepotrebno sa stanovišta ostvarenja svrhe primjene krivičnih sankcija, d) humani karakter ovih mjera proizilazi iz njihove prirode, karaktera i dejstva jer one ne predstavljaju zlo i prinudu prema učiniocu krivičnog djela i e) sa aspekta svrhe ovih krivičnih sankcija radi se o sankcijama izrazito specijalno preventivnog karaktera. Svrha je ovih mjera u okviru opšte svrhe krivičnih sankcija da se prema učiniocu lakšeg krivičnog djela ne primijeni kazna kada se može očekivati da će upozorenje uz prijetnju kazne (uslovna osuda) ili samo upozorenje (sudska opomena) dovoljno uticati na njega da više ne vrši krivična djela.⁵

¹ M. Kokolj, D. Jovašević, *Krivično pravo Republike Srpske, Opšti i posebni deo, Bijeljina, 2011. godine, str. 210.*

² V. Grozdanić, M. Škorić, *Uvod u kazneno pravo, Opći dio, Rijeka, 2009. godine, str. 193 – 194.*

³ Lj. Selinšek, *Kazneno pravo, Splošni del in osnove posebnega dela, Ljubljana, 2007. godine, str. 296 – 299.*

⁴ N. Mrvić Petrović, *Krivično pravo, Beograd, 2007. godine, str. 159.*

⁵ P. Novoselec, *Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2004. godine, str. 373 – 374.*

1. POJAM I SISTEMI USLOVNE OSUDE

Uslovna osuda⁶ je odlaganje izvršenja utvrđene kazne učiniocu krivičnog djela pod uslovom da za vrijeme koje odredi sud ne izvrši novo krivično djelo. Ako lice kome je izrečena uslovna osuda ne izvrši novo krivično djelo u određenom roku i ispuni druge postavljene obaveze tada do izvršenja kazne neće ni doći, a ono će se smatrati kao da nije osuđivano. U protivnom, uslovna osuda⁷ se opoziva, a utvrđena kazna izvršava. To znači da je uslovna osuda opraštanje kazne (ili privremeno odricanje države da izrekne kaznu) učiniocu djela od strane društva pod određenim uslovima, opraštanje koje je bazirano na uvjerenju da će se učinilac ubuduće vladati u skladu sa normama pravnog poretka i da neće vršiti krivična djela.⁸

Ova je sankcija kao zamjena za kaznu zatvora prvi put uvedena 1888. godine u Belgiji, a tri godine kasnije prihvaćena je i u Francuskoj. Uslovna osuda je jedan od načina kojim se ostvarivanjem načela individualizacije krivičnopravnih sankcija državna vlast privremeno odriče izvršenja kazne koja je izrečena učiniocu krivičnog djela očekujući da će i sama konkretna prijetnja izvršenjem te kazne dovoljno na njega djelovati da se ubuduće, bar za određeno vrijeme, ponaša u skladu sa zakonom.⁹

Postoje dva sistema uslovne osude koji su se razvili iz instituta "probation":¹⁰

a) kontinentalni (francusko–belgijski) sistem koji se naziva i "sursis", a koji je uveden na ideju senatora Beranžea u Belgiji 1888. godine, a u Francuskoj 1891. godine. Sud vodi krivični postupak prema učiniocu krivičnog djela i izriče mu vrstu i mjeru kazne, ali čije izvršenje odlaže za određeno vrijeme pod određenim uslovima. Učinilac se za to vrijeme ne smatra osuđivanim ako ispuni postavljene uslove. Prednosti ovog sistema su u tome što se učiniocu krivičnog djela sudi i izriče kazna tako da se u slučaju njenog opozivanja pristupa izvršenju već izrečene kazne. Presuda se donosi na bazi svježih i neposredno utvrđenih dokaza, tako da je mala mogućnost da dođe do grešaka u utvrđivanju i sudskoj ocjeni dokaza, i

⁶ M. Radovanović, *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd, 1972. godine, str. 277 – 279.

⁷ V. Miladinović, *Uslovna osuda u sistemu krivičnih sankcija*, *Pravni život*, Beograd, broj 12/1984. godine, str. 1159 – 1174.

⁸ D. Radulović, *Pojam i pravna priroda uslovne osude*, *Pravna riječ*, Banja Luka, broj 19/2009. godine, str. 179 – 191.

⁹ Ž. Horvatić, *Kazneno pravo, Opći dio*, Zagreb, 2003. godine, str. 223 – 224.

¹⁰ Ž. Horvatić, *Kazneno pravo, Opći dio*, op. cit., str. 224 – 226.

b) angloamerički sistem¹¹ koji se primjenjuje u SAD, Australiji i Novom Zelandu. Ovde nema vođenja krivičnog postupka, već se suđenje odlaže za vrijeme dok se učinilac krivičnog djela stavlja pod sistem prokušavanja, odnosno pod nadzor organa pravosuđa i javne bezbjednosti pod uslovom da on na to pristaje. Angloamerički sistem prokušavanja je povoljniji za učinioca krivičnog djela s obzirom da ne dolazi do suđenja i izricanja kazne (pa se takvo lice ne smatra osuđivanim), a zaštitni nadzor koji vrše određena lica, štiti ga od iskušenja i pruža mu pomoć u savladavanju svakodnevnih životnih problema za uključivanje u društveno koristan rad i uzdržavanje od kršenja propisa. Nedostatak ovog sistema dolazi do izražaja u slučaju opozivanja prokušavanja, kada dolazi do suđenja i izricanja osude jer tada mogu nastati teškoće oko prikupljanja i utvrđivanja dokaza zbog protoka vremena.

Kao posebnu vrstu krivičnih sankcija uslovnu osudu poznaju brojna savremena krivična zakonodavstva kao što su: čl. 52 – 54. Krivičnog zakonika Crne Gore, čl. 57 – 67. Krivičnog zakonika Slovenije, član 48. Krivičnog zakonika Makedonije, član 66. Krivičnog zakonika Bugarske, član 56. Krivičnog zakonika Njemačke, član 45. Krivičnog zakonika Ukrajine, član 52. Krivičnog zakonika Izraela, član 73. Krivičnog zakonika Ruske federacije, član 72. Krivičnog zakonika Kine itd.¹²

U savremenom krivičnom pravu poznata je i parcijalna uslovna osuda. Tako član 132 – 31. francuskog Krivičnog zakonika¹³ i član 43. austrijskog Krivičnog zakonika¹⁴ predviđaju mogućnost uslovnog odlaganja izvršenja dijela utvrđene kazne zatvora. U tom slučaju se uslovna osuda pretvara u anticipirani uslovni otpust.

Uslovna osuda se pojavljuje u dva oblika: a) uslovna osuda u klasičnom smislu i b) uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom. Za postojanje uslovne osude sa zaštitnim nadzorom potrebno je da mjere zaštitnog nadzora budu propisane u krivičnom zakonu. Uslovna osuda može biti izrečena samo punoljetnom učiniocu skrivljenog krivičnog djela.

Neka inostrana krivična zakonodavstva, npr. Zakon o sudovima za mladež Republike Hrvatske iz 2011. godine, poznaju institut zadržavanja

¹¹ I. Marković, Uslovna osuda – uporednopravni pristup, Pravna riječ, Banja Luka, broj 19/2011. godine, str. 303 – 319.

¹² D. Jovašević, V. Ikanović, Krivično pravo Republike Srpske, Opšti deo, Banja Luka, 2012. godine, str. 297.

¹³ Droit penal du 1992., Paris, 1994. godine, str. 69 – 71.

¹⁴ E. Foregger, E. Serini, Strafgesetzbuch, StGB, 9. Auflage, Wien, 1989. godine, str. 55 – 56.

izricanja kazne maloljetničkog zatvora koji je sličan uslovnoj osudi. Ovdje se radi o odlaganju izricanja mjere maloljetničkog zatvora maloljetniku koji je kriv za izvršeno krivično djelo s tim što je vrijeme proveravanja od jedne do tri godine. Po isteku roka od jedne godine od početka vremena provjeravanja sud može na osnovu novih činjenica saopštenih od centra za socijalni rad da definitivno odustane od izricanja kazne maloljetničkog zatvora ako se uvjeri da maloljetnik neće ubuduće izvršiti krivično djelo.¹⁵

U bivšoj zajedničkoj državi upozoravajuće krivične sankcije su uvedene Krivičnim zakonikom Kraljevine Jugoslavije iz 1929. godine i sadržavali su ih svi krivični zakoni(ci) koji su se primjenjivali do raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ).

2. USLOVNA OSUDA U KRIVIČNOM ZAKONODAVSTVU REPUBLIKE SRPSKE

Kada je stvorena Republika Srpska, ona je Ustavnim zakonom za provođenje Ustava Srpske Republike Bosne i Hercegovine¹⁶ i kasnije Ustavnim zakonom za provođenje Ustava Republike Srpske¹⁷ propisala da će se do donošenja zakona i drugih odgovarajućih propisa Republike Srpske primjenjivati zakoni i drugi propisi SFRJ i BiH, koji su u saglasnosti sa Ustavom Republike Srpske i koji nisu u suprotnosti sa zakonima i drugim propisima koje je donijela Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, odnosno Narodna skupština.

U Republici Srpskoj su primjenjivani Krivični zakon Republike Srpske – Opšti dio (KZRSOD) i Krivični zakon Republike Srpske – Posebni dio (KZRSPD). Oba ova zakona su predstavljala skoro potpuno neizmijenjene ranije krivične zakone, Krivični zakon SFRJ (KZ SFRJ) i Krivični zakon SRBiH (KZ SRBiH) od 1. jula 1977. godine.¹⁸ Sami nazivi zakona nisu bili odgovarajući jer je i prvi sadržavao odredbe posebnog dijela. Oni su od 1992. godine sa manjim izmjenama bili na snazi sve do donošenja Krivičnog zakonika Republike Srpske 2000. godine.

¹⁵ Ž. Horvatić, Kazneno pravo, Opći dio, op. cit., str. 231 – 232.

¹⁶ Službeni glasnik srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, br. 3/92.

¹⁷ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 21/92 (čl.12).

¹⁸ M. Babić, Krivični zakonik Republike Srpske sa kratkim komentaram, objašnjenjima i registrom pojmova, Banja Luka, 2000. godine, str. 53.

Donošenjem novog Krivičnog zakonika Republike Srpske¹⁹ 22. juna 2000. godine, njegovim stupanjem na snagu i početkom primjene 1. oktobra 2000. godine, Republika Srpska je prvi put dobila sopstveno materijalno krivično zakonodavstvo, čime je okončana prva faza reforme njenog krivičnog zakonodavstva.

KRIVIČNI ZAKON REPUBLIKE SRPSKE OPŠTI DIO

Krivični zakon Republike Srpske – Opšti dio bio je preuzeti KZ SFRJ, tako da je i uslovna osuda bila identična uslovnoj osudi u tom zakonu, sa statusom samostalne krivične sankcije. U suštini ona je predstavljala oblik opomene ili upozorenja učinioca zbog izvršenog krivičnog djela, koju prati prijetnja da mu se za izvršeno djelo može izreći kazna ako nastavi sa vršenjem krivičnih djela ili ako ne izvrši druge uslove koje mu sud postavi.²⁰ Sud je učiniocu krivičnog djela uslovnom osudom utvrđivao kaznu i istovremeno određivao da se ona neće izvršiti ako osuđeni u vremenu koje odredi sud ne učini novo krivično djelo (čl. 52. st. 1. KZRSOD). Ovo vrijeme (vrijeme provjeravanja) nije moglo biti kraće od jedne ni duže od pet godina. Uslovna osuda se mogla izreći ako su ispunjene ove pretpostavke: a) da je učinjeno krivično djelo i da je učinilac krivično odgovoran b) da je za učinjeno krivično djelo utvrđena kazna zatvora do dvije godine ili novčana kazna i c) da je sud stekao uvjerenje da se i upozorenjem kaznom može na učinioca uticati da više ne vrši krivična djela.

Ovo znači da za izricanje uslovne osude nije bila od značaja propisana kazna za konkretno krivično djelo, već je pretpostavka za njeno izricanje kazna koja je utvrđena u presudi. Od ovog pravila zakon je predviđao dva izuzetka. Prvi izuzetak je da se uslovna osuda nije mogla izreći za krivična djela za koja se ni primjenom odredaba o ublažavanju ne bi mogla izreći kazna manja od jedne godine zatvora (čl. 53. st. 3.) To su krivična djela za koja je kao najmanja mjera kazne propisan zatvor od tri ili više godina, jer se prema odredbi čl. 43. st. 1. tač. 1. zakona kod ovih djela kazna mogla ublažiti najviše do jedne godine. Ovdje se radi o teškim krivičnim djelima za koja zakon isključuje primjenu uslovne osude, bez obzira što se u postupku individualizacije učiniocu mogla utvrditi i kazna zatvora do dvije godine. Ovo ograničenje nije bilo apsolutnog karaktera jer kada je sud ovlašćen da učinioca krivičnog djela oslobodi

¹⁹ Službeni glasnik Republike Srpske, br. 22/00.

²⁰ N. Srzentić, A. Stajić, Lj. Lazarević, Krivično pravo SFRJ, Beograd, 1980. godine, str. 416.

od kazne tada kaznu može ublažiti bez ograničenja predviđenih u zakonu. To znači ako bi za neko od ovih djela primjenom tih odredbi utvrdio kaznu ispod jedne godine mogao je izreći i uslovnu osudu. Ovo je bilo potpuno opravdano jer ako sud učinioca krivičnog djela može osloboditi od kazne normalno je da mu može izreći i uslovnu osudu.

Drugo ograničenje u izricanju uslovne osude odnosilo se na krivična djela za koja se može izreći kazna zatvora od deset godina ili teža kazna. Za ova djela uslovna osuda se mogla izreći samo ako je kazna zatvora do dvije godine utvrđena primjenom odredaba o ublažavanju kazne. Ovim ograničenjem su obuhvaćena ona krivična djela kod kojih je propisana kazna zatvora sa minimumom ispod tri godine i maksimumom od deset i više godina. Kod ovih djela po pravilu je propisan minimum kazne zatvora od jedne ili dvije godine. I ovdje se radi o teškim krivičnim djelima za koja se uslovna osuda mogla izreći samo ako su izvršena pod osobito olakšavajućim okolnostima, odnosno ako je postojao poseban zakonski osnov za ublažavanje i sud je primjenom odredaba o ublažavanju (čl. 43.) izrekao kaznu ispod zakonskog minimuma propisane kazne.²¹

Ovim ograničenjima bio je sužen obim primjene uslovne osude, sa ciljem da se njena primjena u odnosu na teška krivična djela svede samo na izuzetne slučajeve kada je krivično djelo sa zapriječenom teškom kaznom u konkretnom slučaju dobilo lakši oblik.

Treća pretpostavka da bi se izrekla uslovna osuda je uvjerenje suda da će se primjenom ove sankcije dovoljno uticati na učinioca da više ne vrši krivična djela. Ovo uvjerenje suda treba da se zasniva ne sveobuhvatnoj ocjeni učinioca krivičnog djela, njegove ličnosti, ranijeg života, ponašanja poslije izvršenog krivičnog djela, stepena krivične odgovornosti i okolnosti pod kojima je krivično djelo učinjeno.

Pored ovog oblika uslovne osude KZRSOD poznavao je i uslovnu osudu sa zaštitnim nadzorom, Ovim se oblikom nastojalo popuniti odsustvo tretmana na slobodi, koji je izostajao kod njenog prethodnog oblika. Kod ovog oblika odlučujuća je ličnost učinioca krivičnog djela i potreba da mu se pruže mjere pomoći, zaštite i nadzora. Uslovi za određivanje zaštitnog nadzora, njegov sadržaj i postupak određivanja bili su uređeni u glavi drugoj KZRSPD, a što je posljedica ranije podijeljene nadležnosti između federacije i republika u sastavu SFRJ. Sud je mogao odrediti da se učinioc kome je izrečena uslovna osuda stavi pod zaštitni nadzor ako s

²¹ Ibid. Str. 419.

obzirom na okolnosti izvršenja djela, ličnost učinioca, njegov raniji život i držanje poslije izvršenog djela, smatra da će se uz određivanje zaštitnog nadzora svrha uslovne osude i društveno prilagođavanje osuđenog bolje ostvariti (čl. 4. KZRSPD).

Koliko je zaštitni nadzor trebao da bude u interesu osuđenog i u funkciji specijalne prevencije, vidimo po tome da je mogao obuhvatati sljedeće obaveze: a) liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, b) uzdržavanje od upotrebe alkoholnih pića ili opojnih droga, c) posjećivanje određenih psiholoških i drugih savjetovališta i postupanje po njihovim savjetima, d) osposobljavanje za određeno zanimanje, e) prihvatanje zaposlenja koje odgovara stručnoj spremi i sposobnostima učinioca, i f) raspolaganje s ličnim dohotkom i drugim prihodima ili imovinom na primjeren način i u skladu s bračnim odnosno porodičnim obavezama (čl. 5. KZRSPD).

Sud je mogao izrečenu uslovnu osudu opozvati po tri osnova: a) zbog novog krivičnog djela, b) zbog ranije učinjenog krivičnog djela, i c) zbog neispunjenja određenih obaveza. Zbog novog krivičnog djela koje je učinjeno u vrijeme provjeravanja zakon je razlikovao obligatorno i fakultativno opozivanje. Sud će obavezno opozivati uslovnu osudu ako osuđeni u vrijeme provjeravanja učini jedno ili više krivičnih djela za koje je izrečena kazna zatvora od dvije godine ili u dužem trajanju. Ali ako osuđeni u vrijeme provjeravanja učini jedno ili više krivičnih djela za koja je izrečena kazna zatvora manja od dvije godine ili novčana kazna, sud će, pošto ocijeni sve okolnosti koje se odnose na učinjena krivična djela i učinioca, odlučiti da li će uslovnu osudu opozvati. Ovdje je sud vezan zabranom izricanja uslovne osude ako učiniocu za krivična djela utvrđena u uslovnoj osudi i za nova krivična djela treba izreći kaznu preko dvije godine zatvora. Ako sud ne opozove uslovnu osudu on za novo krivično djelo može izreći uslovnu osudu ili kaznu, a primjenom odredaba o sticaju mogao je za oba (ranije i novo) krivična djela utvrditi jednu kaznu i odrediti novo vrijeme provjeravanja. Za opozivanje je mjerodavna kazna koju sud utvrdi za krivično djelo, a ne ona koja je zakonom zapriječena za to djelo.

Uslovnu osudu sud je mogao opozvati i ako se naknadno saznalo da je osuđeni učinio krivično djelo prije nego što je uslovno osuđen. Opozivanje je fakultativno jer je sud cijeni da li bi bilo osnova za njeno izricanje da se znalo za ranije učinjeno krivično djelo.

U slučaju neispunjenja određenih obaveza sud je mogao opozvati uslovnu osudu ili produžiti rok za njeno ispunjenje u okviru roka provjeravanja, a ako utvrdi da obaveza nije ispunjena iz opravdanih razloga osloboditi od njenog ispunjenja ili zamijeniti je drugom odgovarajućom obavezom. Zakon je

propisivao i rokove za opozivanje uslovne osude, koja se mogla opozvati u toku vremena provjeravanja, kao i u dopunskom roku od jedne godine od dana kada je proteklo vrijeme provjeravanja ako se za učinjeno krivično djelo u vremenu provjeravanja saznalo kasnije.

Značajno je da se ovdje daje široko ovlašćenje sudu da cijeni sve okolnosti kako na strani osuđenog, tako i prirodu novog krivičnog djela i okolnosti pod kojima je ono učinjeno čime se stvara podloga za potpunu i sveobuhvatnu individualizaciju kazne i ostvarivanje specijalne prevencije. Ovo je posebno značajno ako se ima u vidu da je taj zakon preuzet pred sam rat, primjenjivan u toku rata i u poratnom periodu, u vremenu veoma teških i složenih društvenih prilika. Dakle, zakonodavac ni tada nije dirao ranija rješenja i ograničavao ulogu suda. Moramo naglasiti da za cio period njegove primjene od osam godina nije bilo značajnijih primjedbi, a pogotovo ne kritika da sudovi preširoko primjenjuju uslovnu osudu i da je to potrebno izmjenama zakona ograničiti. Ovo naglašavamo zbog slijeda događaja u posljednje dvije godine, o čemu ćemo posebno govoriti u narednim redovima.

KRIVIČNI ZAKONIK REPUBLIKE SRPSKE

Kao što je već rečeno Krivični zakonik Republike Srpske donijet je 22. juna 2000. godine, a stupio je na snagu i počeo se primjenjivati 1. oktobra 2000. godine. Zasnovan je na srpskoj pravnoj tradiciji, a u njega su ugrađena i određena korisna rješenja koja su proizašla iz dobronamjernih sugestija međunarodnih stručnjaka. Najviše kritike i osporavanja trpio je od strane predstavnika političkih partija iz Federacije BiH zbog naziva "Zakonik" jer su to smatrali znakom samostalnosti i državnosti, a što po njihovom mišljenju i želji Republici Srpskoj ne pripada. Samu sadržinu, sa prihvaćenim rješenjima, niko ozbiljan nije mogao argumentovano da dovede u pitanje.

Zakonik je preuzeo odredbe o uslovnoj osudi iz prethodnog KZRSOD KZRSPD, zadržavajući koncept uslovne osude kao samostalne krivične sankcije. Razlika je bila u tome što više nije sadržavao ograničenja u izricanju uslovne osude za teška krivična djela. Zakonikom je propisano da se učiniocu uslovnom osudom može utvrditi samo kazna zatvora do dvije godine ili novčana kazna. Ipak ovu sankciju nije bilo moguće izreći za krivična djela kod kojih je kao najmanja mjera propisana kazna zatvora od deset ili više godina, jer zbog ograničenja kod ublažavanja kazne za ova djela ni ublažavanjem nije moguće izreći kaznu zatvora ispod pet godina. Međutim, mogućnost izricanja uslovne osude ni ovdje nije potpuno isključena. U onim slučajevima gdje postoji mogućnost oslobođenja od kazne, a time i

neograničenog ublažavanja, moguće je izreći uslovnu osudu i za ova krivična djela.

U odnosu na ranije zakonodavstvo ovim se na zakonodavnom polju proširuje obim primjene uslovne osude. Takođe se otklanja i ranije nelogično rješenje prema kome je ona mogla biti izrečena kod težeg djela, sa težom utvrđenom kaznom, ali ne i lakšeg, sa manjom kaznom zato što ta kazna nije utvrđena ublažavanjem, što se nije moglo otkloniti sudskim tumačenjem.²² Bez obzira što su skromne po obimu, pa i sadržini, smatramo da su ove izmjene predstavljale pozitivnu evoluciju u shvatanju instituta uslovne osude, njegovog značaja i uloge u prevenciji kriminaliteta, ali i punog povjerenja u ulogu sudova kod njene primjene u praksi. Zato je ovaj Zakonik, bez obzira na kratko vrijeme trajanja od oko tri godine, dao značajan doprinos razvoju uslovne osude u zakonodavstvu Republike Srpske, koju je preuzelo i novo krivično zakonodavstvo.

KRIVIČNI ZAKON REPUBLIKE SRPSKE

U skladu sa obavezama koje je preuzela ulaskom u Savjet Evrope, a koje su istaknute u mišljenju Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope broj 234 (2002. god.),²³ BiH je provela reformu krivičnog zakonodavstva. Ona je izvršena na državnom i entitetskom nivou i u procesu reforme krivičnog zakonodavstva dolazi do približavanja krivičnog zakonodavstva i njegove skoro potpune unifikacije. U tom procesu donijet je 23. juna 2003. godine novi Krivični zakon Republike Srpske,²⁴ koji je stupio na snagu 1. jula iste godine, kada su prestale da važe odredbe ranijeg Krivičnog zakonika Republike Srpske.

Zakon je u skoro neizmijenjenom obliku preuzeo sve odredbe o uslovnoj osudi iz Krivičnog zakonika Republike Srpske, koje su se primjenjivale do njegovih izmjena iz 2010. godine. Upravo ove izmjene su predmet našeg interesovanja pa ćemo ih obraditi u narednom dijelu rada. Samu sadržinu uslovne osude u prvobitnom tekstu nećemo posebno izlagati i komentarisati jer sve što je rečeno o tome u dijelu kada smo govorili o Krivičnom zakoniku Republike Srpske odnosi se i na uslovnu osudu u Krivičnom zakonu Republike Srpske.

²² M. Babić, Krivični zakonik Republike Srpske sa kratkim komentarom, objašnjenjima i registrom pojmova, op. cit., str. 53.

²³ Mišljenje Parlamentarne skupštine Savjeta Evrope br. 234/2002.

²⁴ Službeni glasnik Republike Srpske br. 49/2003, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 i 1/12.

Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srpske iz 2010. godine

Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srpske (KZRS),²⁵ donijet je 7. jula 2010. godine, a stupio je na snagu 7. avgusta 2010. godine. Ove izmjene su izvršene pod uticajem, određenih društvenih promjena i potrebom usaglašavanja sa tendencijama u savremenoj krivičnopravnoj teoriji i zakonodavstvu. Međutim, osnovni razlog za izmjene jeste obaveza usklađivanja KZRS sa Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine (KZ BiH), koja je propisana članom 111. Zakona o izmjenama i dopunama KZ BiH,²⁶ od 2. februara 2010. godine.

Bez obzira na razloge, obim, kvantitet, kvalitet i strukturu izmjena koje su izvršene, njihovo je osnovno obilježje pooštavanje krivičnopravne represije. Ovu proizilazi iz činjenice da su kod velikog broja krivičnih djela povišeni posebni minimumi propisanih kazni, povišen je opšti minimum novčane kazne i produženo trajanje supletornog zatvora, ograničena je mogućnost primjene zakonskog ublažavanja kazne, potpuno su sužene mogućnosti izricanja uslovne osude, a uvedena je i mogućnost izricanja kazne dugotrajnog zatvora bremenitoj ženi.

Pooštavanje represije, pogotovo u sferi uslovne osude i njenom obezvređivanju kao krivične sankcije, nije zasnovano na istraživanju praktičnih rezultata postojećeg odnosa zakonom propisane i primijenjene represije u Republici Srpskoj. U obrazloženju prijedloga koji je prethodio donošenju Zakona o izmjenama i dopunama KZRS, svrha kažnjavanja se spominje samo kod podizanja opšteg minimuma novčane kazne i produžavanja trajanja supletornog zatvora. Kod drugih krivičnopravnih sankcija ne navode se razlozi ni specijalne ni generalne prevencije. Promjene u režimu uslovne osude i propisivanje višeg minimuma za pojedina krivična djela nisu bile ni u prijedlogu, već su putem amandmana usvojene na sjednici Narodne skupštine Republike Srpske. One su vjerovatno proizvod iluzije o uspješnosti kriminalne politike kao rezultata pojačane kaznene represije koja se kod javnog mnjenja pothranjuje nastupima političkih predstavnika.²⁷

²⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske br. 73/10.

²⁶ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 08/10.

²⁷ V. Ikanović, *Svrha kažnjavanja u kontekstu pete novele Krivičnog zakona Republike Srpske, Delikt, kazna i mogućnost socijalne profilakse*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, 2011. godine, str. 291 – 301.

Suprotno tome, zakonodavac bi morao više da vodi računa o tome da se problem svrhe kažnjavanja ne rješava samo u procesu odmjeravanja i izvršenja kazni, već i kada on izmjenama odredaba opšteg i posebnog dijela krivičnog zakona određuje okvire i mogućnosti uspješnog i potpunog ostvarivanja svrhe kažnjavanja.

Slijedeći svoju politiku strogosti zakonodavac vrši izmjene i kod uslovne osude. Uslovi za njeno izricanje se radikalno pooštavaju, a uvodi se obavezno opozivanje zbog novog ili ranije učinjenog krivičnog djela, bez obzira na kaznu koja je izrečena.

Uslovi za izricanje uslovne osude

Za izricanje uslovne osude potrebno je ispunjenje dva kumulativna uslova (član 47. KZ RS):²⁸

1) formalni uslov – da je učiniocu za izvršeno krivično djelo utvrđena kazna zatvora do dvije godine ili novčana kazna.²⁹ Ako je u presudi utvrđena kumulativno kazna zatvora i novčana kazna, tada se uslovna osuda može izreći za obje kazne ili samo za kaznu zatvora. Pri odluci da li će izreći uslovnu osudu ili ne, sud će ocijeniti da li se od učinioca sa osnovom može očekivati da ubuduće neće vršiti krivična djela iako kazna kojom mu se prijeti ne bude izvršena, a na osnovu svih okolnosti koje su važne za takvu ocjenu.

Zakon je postavio ograničenja u pogledu mogućnosti izricanja uslovne osude. Tako se uslovna osuda ne može izreći u sljedećim slučajevima: a) učiniocu kome je već jednom prethodno bila izrečena uslovna osuda za učinjeno krivično djelo i b) učiniocu koji je prethodno već jednom ili više puta bio osuđivan na kaznu zatvora (bez obzira u kom trajanju).

Upravo ova ograničenja su direktni udar na suštinu uslovne osude, njenu svrhu i cilj, što sve dovodi u pitanje potrebu njenog postojanja u ovakvom obliku.

²⁸ A. Maljević, Uslovna osuda u praksi općinskih sudova u Sarajevu i Tuzli, Kriminalističke teme, Sarajevo, broj 1 – 2/2004. godine, str. 105 – 127.

²⁹ Nisu ispunjeni uslovi da se okrivljenom izrekne uslovna osuda za krivičnodelo falsifikovanja isprave s obzirom na to da se ne radi o delu manjeg značaja i da je okrivljeni ranije već bio osuđivan – presuda Okružnog suda u Bijeljini Kž. 414/2002 od 5. februara 2002. godine (M. Simović, H. Tajić, Zbirka sudskih odluka iz krivičnopravne materije, Sarajevo, 2007. godine, str. 328 – 329).

Prvo ograničenje ne pravi razliku za koje je krivično djelo uslovna osuda izricana i koliko je vremena od njenog izricanja proteklo. Ovo ograničenje je iracionalno jer novo krivično djelo može biti manje društvene opasnosti (štetnosti), sa zapriječenom blažom kaznom po vrsti i visini, izvršeno pod osobito olakšavajućim okolnostima ili kada zakon omogućava oslobođenje od kazne, kada na strani učinioca postoje takve okolnosti koje ne zahtijevaju izricanje kazne. Ono ne vodi računa da li su ranije krivično djelo i novo krivično djelo učinjena iz nehata ili ako za novo krivično djelo zakon predviđa mogućnost oslobođenja od kazne, a sud nađe da nisu ispunjene pretpostavke da se učinilac oslobodi od kazne ali da nije nužno ni izreći kaznu, već bi svrha bila postignuta uslovnom osudom. Ovim se potpuno ograničava uloga suda u postupku individualizacije, a što nije uopšte potrebno jer se radi o najblažim krivičnim djelima. Ovo ograničenje nema svrhu i ako se ima u vidu da zakonska rehabilitacija nastupa ako lice kome je izrečena uslovna osuda u vrijeme provjeravanja i godinu dana po isteku roka provjeravanja ne učini novo krivično djelo, a donošenjem rješenja o brisanju osude po službenoj dužnosti podaci se više ne mogu nikome davati. Dakle, to je ograničenje koje traje samo godinu dana poslije protoka roka provjeravanja i kao takvo ne može da ostvari pozitivan uticaj na kaznenu politiku sudova.

Drugo ograničenje nije ništa manje kontroverzno jer isključuje izricanje uslovne osude svakom učiniocu koji je ranije osuđivano na kaznu zatvora. Zakon ne pravi razliku za koje krivično djelo, na koju kaznu zatvora i koliko je vremena proteklo od ranije osude. Postavlja se opravdano pitanje šta je to opredijelilo zakonodavca da svim licima koja su ranije osuđivana na kaznu zatvora isključi mogućnost izricanja uslovne osude za sva krivična djela, uključujući i ona učinjena iz nehata i bagatelna krivična djela, koja nisu malog značaja. Logičan odgovor na to nije moguće dati.

2) materijalni uslov – uvjerenje (ocjena) suda da će se na osuđenog i bez izvršenja utvrđene kazne u dovoljnoj mjeri uticati da više ne vrši krivična djela. Sud do ovog uvjerenja dolazi imajući u vidu svrhu uslovne osude pri čemu se posebno uzimaju u obzir sljedeće okolnosti: a) ličnost učinioca, b) njegov raniji život, c) njegovo ponašanje poslije izvršenog krivičnog djela, d) stepen krivice i e) druge okolnosti pod kojima je djelo učinjeno. Uvjerenje suda treba da proizađe iz činjeničnog stanja koje govori o okolnostima pod kojima je djelo učinjeno i o ličnosti učinioca djela.

I kad su ispunjeni ovi zakonom kumulativno predviđeni uslovi, sud može (a ne mora) da izrekne uslovnu osudu. Ako sud odluči da izrekne uslovnu osudu, tada određuje vrijeme provjeravanja u konkretnom slučaju i

uslove pod kojima odlaže izricanje kazne. Vrijeme provjeravanja (vrijeme kušnje ili probacije) se određuje na osnovu uvjerenja (ocjene) suda o dužini vremena koje je potrebno za ostvarenje specijalne prevencije kao svrhe ostvarenja ove krivične sankcije. U tom slučaju sud treba da procijeni koliko je vremena potrebno za specijalno preventivno dejstvo. Ti uslovi mogu da budu: a) obavezni i b) fakultativni. Obavezni uslov pri izricanju uslovne osude jeste da osuđeni za vrijeme provjeravanja koje može da traje od jedne do pet godina ne učini novo krivično djelo. Fakultativni uslovi pod kojima se izriče uslovna osuda mogu da budu:

1) opšti fakultativni uslovi se odnose na sva krivična djela i na sve učinioce pod pretpostavkom da taj uslov odgovara prirodi krivičnog djela i okolnostima pod kojima je učinjeno. To mogu da budu: a) da vrati imovinsku korist pribavljenu krivičnim djelom, b) da naknadi štetu koja je prouzrokovana krivičnom djelom i c) da ispunji druge obaveze predviđene u krivičnopravnim odredbama. Rok za ispunjenje ovako postavljennih obaveza se utvrđuje u okviru određenog vremena provjeravanja,

2) posebni fakultativni uslovi mogu da se sastoje u obavezi osuđenog da izvrši neku od izrečenih mjera bezbjednosti i

3) posebni fakultativni uslovi koji su u posebnom dijelu Krivičnog zakona predviđeni kod pojedinih krivičnih djela koji odgovaraju njegovoj prirodi.

Opozivanje uslovne osude

Krivično pravo Republike Srpske predviđa tri osnova za opozivanje uslovne osude:³⁰

1) izvršenje novog krivičnog djela (član 48. KZ RS) predstavlja osnov koji dovodi do obaveznog opozivanja uslovne osude. Uslovna osuda će se obavezno opozvati ako osuđeni u vrijeme provjeravanja učini jedno ili više krivičnih djela. Kada opozove uslovnu osudu sud primjenom odredbi o odmjeravanju kazne za djela u sticaju izriče jedinstvenu kaznu zatvora (za ranije učinjeno i za novo krivično djelo) uzimajući kaznu iz opozvane uslovne osude kao utvrđenu koja se sistemom asperacije uvećava za novoizrečene kazne. Ovdje se takođe poštrava uslov i osuda obavezno opziva, bez obzira na visinu izrečene kazne za novo krivično djelo. Sudu se oduzima mogućnost da ocijeni da li je to neophodno za ostvarenje svrhe

³⁰ D. Jovašević, V. Ikanović, Krivično pravo Republike Srpske, Opšti deo, op. cit., str. 302.

krivičnih sankcija, s obzirom na sve okolnosti koje se stiču na strani osuđenog i pod kojima je krivično djelo učinjeno.

2) ranije učinjeno krivično djelo (član 49. KZ RS) je drugi osnov za obavezno opozivanje uslovne osude. Uslovna osuda se obavezno opoziva ako se poslije njenog izricanja utvrdi da je osuđeni izvršio krivično djelo prije nego što je uslovno osuđen. I u tom slučaju primjenom pravila za odmjeravanje kazne za djela u sticaju izriče jedinstvenu kaznu.

Oba prethodna rješenja su sužavanje ranijeg ovlašćenja suda da, pod određenim uslovima koje smo izložili, može opozvati uslovnu osudu ili i za novo krivično djelo i za ranije učinjeno produžiti rok provjeravanja. Ovi uslovi, uz restriktivne uslove izricanja, uništavaju suštinu uslovne osude. Ona je sada ogoljena forma, bez sadržine koja treba da je čini samostalnim institutom, i više liči na kaznu nego upozoravaju sankciju. Kao takva, po našem slobodnom uvjerenju, može biti izostavljena iz krivičnog zakonodavstva a da se njeno odsustvo neće ni primijetiti.

3) neispunjenje određenih obaveza (član 50. KZ RS) je jedini osnov za fakultativno opozivanje uslovne osude. U slučaju kada je uz uslovnu osudu osuđenom licu postavljena jedna ili više fakultativnih (opštih i posebnih) obaveza, pa je on ne ispuni u roku koji je određen u presudi, tada sudu stoje na raspolaganju sljedeće mogućnosti: a) da produži rok za ispunjenje ove obaveze u roku vremena provjeravanja i b) da opozove uslovnu osudu i da izrekne kaznu koja je utvrđena u uslovnoj osudi. Ako sud utvrdi da osuđeni iz opravdanih razloga ne može da ispuni postavljenu obavezu, tada ga oslobađa takve obaveze ili je zamjenjuje drugom odgovarajućom obavezom iz zakona.

Uslovna osuda se može opozvati u toku vremena provjeravanja (član 51. KZ RS). Ako osuđeni u tom vremenu učini krivično djelo, a to je presudom utvrđeno tek poslije isteka vremena provjeravanja, uslovna osuda se može opozvati najkasnije u roku od jedne godine od dana kada je proteklo vrijeme provjeravanja. Ako osuđeni u određenom roku ne ispuni neku od postavljenih obaveza, sud može najkasnije u roku od jedne godine od dana kada je isteklo vrijeme provjeravanja odrediti da se izvrši utvrđena kazna u uslovnoj osudi. Ako se posle izricanja uslovne osude utvrdi da je osuđeni izvršio krivično djelo prije nego što je uslovno osuđen zbog čega ne bi bilo osnova za izricanje uslovne osude, uslovna osuda se može opozvati najkasnije u roku od jedne godine od dana kada je proteklo vrijeme proveravanja. Odluku o opozivanju uslovne osude donosi u formi presude sud koji je sudio u prvom stepenu. Ta odluka mora postati pravnosnažna do isteka navedenih rokova.

Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom

Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom³¹ (član 52. KZ RS) je drugi oblik (modalitet) ove upozoravajuće sankcije uveden sa ciljem da se umanje razlike između kontinentalnog i angloameričkog sistema uslovne osude. Uvođenjem zaštitnog nadzora³² kao elementa probacije uz uslovnu osudu dobijen je kombinovan, nov oblik uslovne osude koji daje široke mogućnosti za ostvarivanje specijalne prevencije. Ovu sankciju karakteriše probacija – stavljanje osuđenog lica pod nadzor stručnog lica određenog državnog organa.³³ Ona je predviđena za učinioce koji se bez pomoći, zaštite ili nadzora ne bi mogli u vrijeme provjeravanja uzdržati od vršenja novih krivičnih djela.³⁴

Izricanje zaštitnog nadzora je fakultativno i zavisi od nahođenja suda. Kada izrekne uslovnu osudu sud može da odredi da se učinilac krivičnog djela stavi pod zaštitni nadzor za određeno vrijeme u toku trajanja vremena provjeravanja ako se s obzirom na njegovu ličnost, raniji život, držanje poslije izvršenog krivičnog djela, a naročito njegov odnos prema žrtvi krivičnog djela i iz okolnosti izvršenja djela može očekivati da će se zaštitnim nadzorom potpunije ostvariti svrha uslovne osude. Zaštitni nadzor određuje sud u presudi kojom izriče uslovnu osudu i određuje mjere zaštitnog nadzora, njihovo trajanje i način njihovog ispunjavanja.

Sadržinu zaštitnog nadzora (član 53. KZ RS) čine sljedeće obaveze: 1) liječenje u odgovarajućoj zdravstvenoj ustanovi, 2) uzdržavanje od upotrebe alkoholnih pića ili opojnih droga, 3) posjećivanje određenih psihijatrijskih, psiholoških i drugih savjetovališta i postupanje po njihovim savjetima, 4) osposobljavanje za određeno zanimanje, 5) prihvatanje zaposlenja koje odgovara stručnoj spremi i sposobnostima učinioca i 6) raspolaganje platom i drugim prihodima ili imovinom na primjeren način i u skladu sa bračnim i porodičnim obavezama.³⁵

Sud u presudi određuje jednu ili više obaveza pri čemu bliže navodi u čemu se one sastoje i kako ih treba izvršiti. U svakom slučaju, kada se opredijeli za izricanje uslovne osude sa zaštitnim nadzorom sud određuje i vrijeme trajanja ove mjere, s tim da se to vrijeme kreće u okviru vremena

³¹ Ibid, str. 303 – 305.

³² P. Novoselec, Opći dio kaznenog prava, op. cit., str. 391 – 394.

³³ Lj. Selinšek, Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega dela, op. cit., str. 302 – 304.

³⁴ V. Grozdanić, M. Škorić, Uvod u kazneno pravo, Opći dio, op. cit., str. 197 – 198.

³⁵D. Jovašević, V. Ikanović, Krivično pravo Republike Srpske, Opšti deo, op. cit, str. 304.

provjeravanja. U toku trajanja zaštitnog nadzora sud može s obzirom na ostvarene rezultate da: a) pojedine obaveze ukine, b) postavljene obaveze zamijeni drugim obavezama, c) da opomene učinioca djela, d) da produži vrijeme ispunjenja pojedine obaveze e) da ukine zaštitni nadzor ako se utvrdi da je njegova svrha već ostvarena ili e) da opozove uslovnu osudu. Sa opozivanjem uslovne osude prestaje i zaštitni nadzor.

Pošto je zaštitni nadzor neodvojivi dio uslovne osude i zavisi od uslova za njeno izricanje to je zbog gore postavljenih ograničenja onemogućeno i stavljanje pod zaštitni nadzor onih učinilaca krivičnih djela za kojima je on namijenjen. Dobre strane zaštitnog nadzora sada nije moguće koristiti ni u onim slučajevima kada je očigledno da bi se time postigli ciljevi specijalne prevencije. Kada se jedan dio važnog instituta nekritički izmijeni i ostali neizmijenjeni dijelovi koji sa njim čine jedinstvo postaju defektni i ograničeni. Sve to liči na loše sastavljen orkestar u kome su pojedini instrumenti raštimovani, a drugi podešeni ali kao takvi ne mogu proizvesti harmoničan zvuk.

3. EVOLUCIJA ILI ODUMIRANJE

Pod evolucijom se uglavnom podrazumijeva razvoj od nižeg prema višem obliku, od manje savršenog prema savršenijem, od manje funkcionalnog prema funkcionalnijem, jednom riječi napredak u kvalitativnom i kvantitativnom smislu. Postoje primjeri kada se evolucija zaustavi na stepenu savršenstva ili prekine nekim spoljnim ili unutrašnjim uzrokom, poslije čega dođe do postepenog ili naglog propadanja, a često i uništenja predmeta evolucije. Vidjeli smo da je uslovna osuda u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske prošla jedan evolutivni put u teškim vremenima ali koji je vodio njenom usavršavanju i afirmaciji. U tom procesu zakonodavac nije gubio povjerenje u ulogu suda, već je razvojem uslovne osude u zakonodavnom pogledu usmjeravao sud u pravcu njene pravilnije i potpunije primjene. Izmjenama KZRS iz 2010. godine ovaj evolutivni razvoj je zaustavljen i okrenut u suprotnom pravcu koji vodi gašenju tog važnog instituta u svakom savremenom krivičnom zakonodavstvu. Slobodno možemo tvrditi da je time ispoljena nezabilježena težnja zakonodavca da oduzme svaku mogućnost da sud uslovnu osudu upodobi konkretnom krivičnom djelu i njegovom učiniocu. Ovo više podsjeća na iracionalno pokazivanje moći i obračun sa sudovima, nego što ukazuje na stvarnu potrebu ovako restriktivnog i rigidnog pristupa. U tom uvjerenju nas učvršćuje i činjenica da tome nisu prethodila bilo kakva statistička, kriminološka,

sociološka i druga istraživanja o praktičnim rezultatima primjene uslovne osude i kretanju krivičnih djela za koja se ona primjenjuje. Usklađivanje sa ostalim krivičnim zakonima u BiH nije razlog, jer ta zakonodavstva nisu mijenjala ništa od ranijih rješenja u vezi uslovne osude. A na kraju simptomatično je da radna grupa koju su činili ugledni stručnjaci, nije predložila ove promjene, već je to učinjeno u skupštinskoj proceduri (ili od Skupštine jer ni do danas nije saopšteno na čiji prijedlog i iz kojih razloga). Očigledno je da su, pored gore iznijetih razloga, preovladale potrebe dnevne politike, a ne nauke koja u današnjim vremenima često gubi utakmicu sa politikom. Sigurno je samo da se na ovakav način krivično zakonodavstvo Republike Srpske kreće u suprotnom pravcu od naprednih ideja i vraća represiji kao osnovnom principu, a koji nije svojstven demokratskim načelima.

4. PRAVCI RAZVOJA

Kada smo sagledali sve ove okolnosti i izložili kretanje od evolucije ka odumiranju uslovne osude postavlja se pitanje da li je moguće i na koji način zaustaviti ovaj proces i obrnuti ga u pravcu ponovnog razvoja na savremenim idejama. Smatramo da još postoji dovoljno naučnog i stručnog potencijala da se osmisle kvalitetna rješenja, koja su zasnovana na našoj pravnoj tradiciji i usklađena sa savremenim dostignućima krivičnopravne nauke i zakonodavstva evropskih zemalja. U toku je rad na izmjenama i dopunama postojećeg zakona. Radna grupa, čiji je član i autor ovog rada, osmislila je i predložila da se uslovna osuda sadržajno preuredi, slično ranijim rješenjima. Ograničenje za njeno izricanje bilo bi kod krivičnih dijela za koja je predviđena kazna zatvora od najmanje tri godine, dakle za najteža krivična djela. Uslovi za opozivanje uslovne osude bili bi slični kao u ranijem zakonu. Ostaje da se vidi da li će nauka i struka uspjeti da ubijede zakonodavca u opravdanost tog prijedloga ili će ponovo preovladati drugi interesi. Jedino brine slaba zainteresovanost stručne (sudske i advokatske) javnosti, koja ovom problemu nije posvećivala pažnju. Uvjeren u opravdanost ovog prijedloga i očekujući pozitivan stav zakonodavca, autor je ovim i ukazao kako vidi pravce daljeg razvoja uslovne osude u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske.

ZAKLJUČAK

Uslovna osuda, kao upozoravajuća, opominjuća ili admonitivna krivična sankcija, nastala je kao supstitut kratke kazne zatvora u slučajevima kada

njeno izvršenje nije nužno za ostvarenje svrhe kažnjavanja. Ona treba da predstavlja dalji doprinos razvoju ideje specijalne prevencije i individualizacije u primjeni krivičnih sankcija prema učiniocima lakših krivičnih djela. Primjenjuje se zavisno od prirode, težine i vrste krivičnog djela, odnosno svojstava ličnosti njegovog učinioca (primarni, situacioni, nehatni učinioci), kada sud dođe do uvjerenja da je izricanje kazne nepotrebno sa aspekta ostvarenja svrhe primjene krivičnih sankcija.

Radi toga ograničavanje njene primjene i kod najlakših krivična djela i učinilaca predstavlja korak u suprotnom pravcu od modernih shvatanja u nauci krivičnog prava ali i u uporednom krivičnom zakonodavstvu. Ovim se sudu oduzima mogućnost potpune individualizacije kazne i ostvarivanje specijalne prevencije. Sve to vodi izricanju kratkotrajnih kazni zatvora sa svim negativnim posljedicama koje one sa sobom nose, a što je suprotno i međunarodnim dokumentima koji zahtijevaju da se kratkotrajne kazne zamjenjuju uslovnom osudom i alternativnim sankcijama. Jačanje represije u ovom segmentu nije zasnovano na stvarnim, već na dnevnopolitičkim potrebama i treba ga napustiti. Zato je postojeće rješenje u KZRS štetno, ne predstavlja evoluciju već odumiranje uslovne osude, kao jedne od najznačajnijih krivičnih sankcija specijalne prevencije. Upravo iz tih razloga se i zalažemo da se ono što prije izmijeni i uslovnoj osudi vrati njena uloga koja joj u savremenom zakonodavstvu pripada.

LITERATURA

- (1) Grozdanić, V. & Škorić, M. (2009). *Uvod u kazneno pravo, Opći dio*, Zagreb: Organizator.
- (2) Jovašević, D. & Ikanović, V. (2012). *Krivično pravo Republike Srpske, Opšti deo*, Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- (3) Jovašević, D. & Ikanović, V. (2012). *Krivično pravo Republike Srpske – Posebni deo*, Banja Luka: Panevropski univerzitet Apeiron.
- (4) Mrvić Petrović, N. (2007). *Krivično pravo*, Beograd: Javno preduzeće Službeni glasnik.
- (5) Selinšek, Lj. (2007). *Kazensko pravo, Splošni del in osnove posebnega djela*, Ljubljana: GV Založba.
- (6) Srzentić, N., Stajić, A. & Lazarević, Lj. (1980). *Krivično pravo SFRJ, Opšti deo*, Beograd: Savremena administracija.

EVOLUTION OF SUSPENDED SENTENCE IN CRIMINAL LEGISLATION OF THE REPUBLIKA SRPSKA

Since the acceptance of the Criminal Code of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, which entered suspended sentence in the criminal legislation of the Republika Srpska, there were a few changes of the sentence. The first changes expanded the possibility of pronouncing the sentence, also it meant progress in application of warning sanctions, but recent restrictive changes amended the essence of the sentence and brought up the question about the necessarily of the existence of this institute. In this paper, our intention is to point out the mistake that legislator made, the tightening of criminal repression is achieved with the stipulation of the conditions for pronouncing and revocation of the suspended sentence, which are not leading to affirmation and evolution in a way of its development, but to negation and extinguishing of the sentence, the accepted and affirmed institute, without which the modern criminal legislation can not survive. The aim is to encourage the academy community to influence legislator to return the original principles of the institute according to correctly understanding of the suspended sentence, its place and role in the criminal legislation.

*KEYWORDS: suspended sencece / negation / extinguish /
afirmation / criminal legislation*